

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การจัดการขยะชุมชน : กรณีบ้านดงม่อนกระทิง ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน

ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ และพรรณนาประกอบกันโดยกำหนดประชากรที่ทำการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามช่วงความถี่ของครัวเรือนจากเลขที่บ้านของประชากรในชุมชนที่ศึกษา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยกำหนดให้ผู้นำหรือแกนนำชุมชน ผู้ปฏิบัติงานจัดการขยะมูลฝอย เจ้าหน้าที่งานพัฒนาชุมชน รวมทั้งผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และเพื่อให้การศึกษามรรควัตถุประสงค์ที่กล่าวไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดและดำเนินการศึกษาดังนี้

3.1 ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง เขตเทศบาลนครลำปาง มีจำนวน 420 ครัวเรือน ประชาชน รวม 1,200 คน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำหรือแกนนำชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง ผู้ปฏิบัติงานจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ผู้ปฏิบัติงานจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอยในชุมชน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายสวัสดิการสังคม งานพัฒนาชุมชน เทศบาลนครลำปาง เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าวเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน มีความใกล้ชิดกับกระบวนการหรือขั้นตอนรวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

1. กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษารั้งนี้ คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส โดยใช้สูตร Taro Yamane' ในการศึกษาได้สุ่มประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาด

ของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 205 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ช่วงความถี่ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายเท่ากับ 2 โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างนับตามลำดับจากเลขที่บ้านของประชาชนในชุมชนบ้านดงม่อนกระติง จนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักไว้จำนวน 6 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนบ้านดงม่อนกระติง แต่ปรากฏว่าไม่สามารถทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 ท่านได้คือ นายสมบุญ เกตุศิริ ผู้อำนวยการกองอนามัยและสิ่งแวดล้อม และมีหน้าที่เป็นกรรมการบริหารโครงการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระติง เนื่องจากได้ย้ายไปประจำหน้าที่อยู่ต่างจังหวัด และนายดอน ผู้ปฏิบัติงานจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านดงม่อนกระติง เนื่องจากมีภาระหน้าที่การทำงานต้องปฏิบัติในเวลา ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 4 ท่าน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

- | | | |
|----------------|------------|------------------------------------------------------------------------------------------|
| - นางสาวสุคนธ์ | คุณยิ่งยศ | เจ้าหน้าที่งานพัฒนาชุมชน กรรมการและเลขานุการ โครงการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านดงม่อนกระติง |
| - นางสาวนีย์ | สุวรรณบุตร | รองประธานชุมชนบ้านดงม่อนกระติง มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน |
| - นายสมศักดิ์ | คำสง่า | ผู้ปฏิบัติงานจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน |
| - นางศรณีย์ | เพ็ญอ่อน | ผู้ปฏิบัติงานจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอยในชุมชน |

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.2.1 แบบสอบถาม (Questionnaires) ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามปลายปิด (Close-ended Question) เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยให้ตอบคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกเท่านั้น แบ่งเป็น 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถาม ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ เป็นต้น

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม การรับรู้ข่าวสารของประชาชน เพื่อศึกษาวิธีการรับรู้ข่าวสาร ความสนใจ ข่าวสารของชุมชน จำนวน 4 ข้อ โดยกำหนดให้เลือกตอบคำตอบเดียว

ตอนที่ 3 แบบสอบถาม บทบาทผู้นำชุมชน เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย จำนวน 3 ข้อ โดยกำหนดให้เลือกตอบคำตอบเดียว 2 ข้อ และเป็นคำถามเลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ 1 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถาม ความคิดเห็นต่อผู้นำชุมชน เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อผู้นำชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอย จำนวน 10 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์วัดด้วยคำตอบเห็นด้วยไม่แน่ใจและไม่เห็นด้วย

ตอนที่ 5 แบบสอบถาม การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน จำนวน 10 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์วัดด้วยคำตอบ บ่อยครั้ง นานๆ ครั้ง และไม่เคย

ตอนที่ 6 แบบสอบถาม บทบาท องค์กรที่สนับสนุนชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชน ต่อบทบาทของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และหน่วยงานเทศบาล ในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน จำนวน 10 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์วัดด้วยคำตอบ มาก ปานกลาง และน้อย

3.2.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบถามจุด (Interview Schedules) พร้อมกับการใช้การบันทึกเทปร่วมในการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งได้แก่ รองประธานชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง ผู้ปฏิบัติงานจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ผู้ปฏิบัติงานจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอยในชุมชน และเจ้าหน้าที่งานพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นกรรมการและเลขานุการ โครงการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง

เพื่อศึกษาเกี่ยวกับวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง รูปแบบการปฏิบัติงานจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน การบริหารค่าธรรมเนียมจัดเก็บขยะมูลฝอยของชุมชน กองทุนขยะและความเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย การสนับสนุนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และหน่วยงานเทศบาลแก่ชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชน เป็นต้น

3.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.3.1 ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำแบบสอบถามให้คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง ตรวจสอบความชัดเจนและความถูกต้องของเนื้อหา และนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่ปรึกษาการวิจัย

ตรวจสอบแก้ไขสำนวนภาษาที่ใช้ให้ชัดเจน รัดกุม และครอบคลุมเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ การวิจัยและทำการปรับปรุงจนได้แบบสอบถามที่เหมาะสม

3.3.2 นำแบบสอบถามที่แก้ไขเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำการทดสอบเก็บข้อมูล (Try Out) ความเข้าใจข้อคำถามของแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง

3.3.3 ปรับปรุงข้อความและรูปแบบจนได้แบบสอบถามที่เป็นเครื่องมือวัดที่มีประสิทธิภาพ ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

3.3.4 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 205 ครัวเรือน ในพื้นที่ ชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ทำการศึกษาดังนี้

3.3.1 ข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้แล้ว (Aggregated Data) โดยติดต่อขอความอนุเคราะห์เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับ แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครลำปาง แผนพัฒนาเทศบาลนคร ลำปาง จากเจ้าหน้าที่กองอนามัยและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครลำปาง แผนปฏิบัติการ โครงการ สาธิต การจัดการขยะมูลฝอยที่ชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง ได้เข้าร่วม โครงการ เอกสารรายงานผลการดำเนินงานของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง และเอกสารบันทึกข้อความที่เกี่ยวข้อง จากเจ้าหน้าที่เทศบาล ฝ่ายสวัสดิการ งานพัฒนาชุมชน

3.3.2 ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ผู้วิจัยทำการ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามช่วงความถี่ที่ได้กำหนดไว้แล้วจากเลขที่บ้านของประชาชนในชุมชน บ้านดงม่อนกระทิง จนครบจำนวนตัวอย่างครัวเรือนที่กำหนดไว้ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย ตนเองและผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏ ที่ผ่านการอบรมวิธีการเก็บ รวบรวมข้อมูลแล้ว

3.4.3 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) แบบไม่เป็นทางการจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล หลัก โดยติดต่อขอความร่วมมือในการศึกษาวิจัยกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รองประธานชุมชนบ้าน ดงม่อนกระทิง ผู้ปฏิบัติงานจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ผู้ปฏิบัติงานจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะมูล ฝอยในชุมชน และเจ้าหน้าที่งานพัฒนาชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการจัดการขยะมูลฝอยของ ชุมชน เพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ วิธีการดำเนินงานเพื่อจัดการขยะมูลฝอยของ ชุมชน การสนับสนุนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และเทศบาลแก่ ชุมชน รวมทั้งอุปสรรคและการแก้ไขปัญหาของชุมชน เป็นต้น

3.4.4 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้แจกให้แก่กลุ่มตัวอย่างในชุมชน บ้านดงม่อนกระทิงจำนวน 205 ชุด และนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบข้อมูล ความถูกต้อง

ปรากฏว่ามีความบกพร่องเกิดขึ้นในแบบสอบถามตอนที่ 3 ข้อที่ 2 ซึ่งมีคำถามว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทในเรื่องขยะมูลฝอยในค่านิยมมากที่สุด โดยกำหนดให้เลือกตอบคำตอบเดียว จากการตรวจสอบพบว่าแบบสอบถามจำนวน 53 ชุด กลุ่มตัวอย่างได้เลือกตอบหลายคำตอบ เป็นผลทำให้ได้แบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงทำการสอบถามแก้ไขในข้อดังกล่าว การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลารวบรวมข้อมูลประมาณ 1 เดือน

3.5 การประมวลผลข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมไว้มาดำเนินการดังนี้

3.5.1 การตรวจสอบข้อมูล (Editing) ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องของการตอบแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปจัดหมวดหมู่เพื่อกำหนดรหัส (Code) ของข้อมูล และจัดทำสมุดคู่มือลงรหัส (Code Book) กำหนดคะแนนที่จะให้แก่รหัสต่างๆ เพื่อเตรียมสำหรับการนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

3.5.2 การลงรหัสข้อมูล (Coding) นำแบบสอบถามที่ได้ตรวจสอบ ถูกต้องเรียบร้อย ลงรหัสของข้อความแต่ละข้อความที่ได้กำหนดรหัสไว้ก่อนแล้ว หลังจากนั้นจึงถ่ายรหัสข้อมูลในแบบสอบถามลงไปในแบบถ่ายรหัส (Coding Sheet)

3.5.3 การประมวลผลข้อมูลนำ Coding Sheet ไปถ่ายข้อมูล และบันทึกโดยใช้เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ และใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences หรือ SPSS) ในการประมวลผลข้อมูลเพื่อหาค่าการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่วัดได้ในเชิงปริมาณ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ทำการประมวลผลข้อมูลและได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

3.6.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และการกระจายแบบร้อยละ ประกอบด้วย

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- อาชีพ

3.6.2 วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง ในเรื่องของรูปแบบการปฏิบัติงานจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน การบริหารค่าธรรมเนียมจัดเก็บขยะมูลฝอย กองทุนขยะ และการสนับสนุนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และเทศบาล โดยจัดทำข้อมูลที่รวบรวมได้ให้เป็นระบบ แยกแยะประเด็นอย่างชัดเจน จัดหมวดหมู่ เชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล และทำการวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดทางทฤษฎี แนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อธิบายการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

3.6.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน โดยการแจกแจงความถี่ และการกระจายแบบร้อยละ ประกอบด้วย

- การรับรู้ข่าวสาร
- ผู้นำ
- การมีส่วนร่วมของชุมชน
- การสนับสนุนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และเทศบาลนครลำปาง

3.6.4 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเพื่อนำมาช่วยอธิบายข้อมูลที่ได้ในเชิงปริมาณและช่วยให้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยใช้ตารางไขว้ (Cross tabulation) ดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสาร

- อายุกับการได้รับข่าวสารเรื่องขยะมูลฝอยจำแนกตามแหล่งให้ข่าวสาร
- อายุกับข่าวสารเรื่องขยะมูลฝอยและพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย

2. ผู้นำ

- เพศกับความคิดเห็นต่อบทบาทผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการจัดการขยะมูลฝอย
- เพศกับความคิดเห็นต่อผู้นำชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอย
- อายุกับความคิดเห็นต่อผู้นำชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอย

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน

- อายุกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย
- เพศกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย

4. การสนับสนุนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และเทศบาลนครลำปาง

- อาชีพกับความคิดเห็นต่อบทบาทของ UNDP และเทศบาลนครลำปาง
- ระดับการศึกษากับความคิดเห็นต่อบทบาทของ UNDP และเทศบาลนครลำปาง